

вимагає, крім розуму і волі до перемоги, ще й сили, спритності, витривалості і граничної швидкості”

Відпустки О. К. Антонов зазвичай проводив у подорожах по країні, найчастіше на автомашині. Він завжди жив у робочих селищах, у квартирах багатоповерхових будинків. Нарешті, у Києві після декількох років життя в селищі авіаційного заводу, він побудував на його окраїні невеликий двоповерховий котедж із садом. І будинок, і сад — все було створено за задумом Олега Костянтиновича. Все просто, красиво і раціонально, все ніби повторює характер і інтелігентність хазяїна.

По своїй натурі Олег Костянтинович — романтик. Для нього авіація була не тільки покликанням і смыслом життя, але й завжди залишалася прекрасною мрією.

Будучи незвичайно захопленою людиною, він почував себе завжди молодим, сильним, невтомним і щасливим. Але праця його була аж ніяк не легкою. Адже йому багато разів приходилося все починати спочатку. Він був із тих, хто не підвладний

старості, і це можна зрозуміти — такий темперамент, таке творче шаленство не можуть упоритися з шорами віку...

В останні роки життя О. К. Антонов розумів, що настає час, коли йому потрібно передавати естафету керівництва конструкторським бюро молодій генерації. І обрав своїм спадкоємцем П.В. Балабуєва.

У своєму заповіті він передав Петру Васильовичу напуття прийняти важку ношу Генерального конструктора, дав поради та визначив найближчі творчі завдання колективу.

О. К. Антонов “Березки”

КЛАВДІЯ ШУЛЬЖЕНКО

1906 — 1984

Патера Шульженко на Венері

Мала планета Шульженко № 4787 (відкривач — Л. Журавльова)

Володимир Лавренко

д.х.н., професор, завідувач відділу

Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України

*Когда вы спросите меня,
Как я живу на склоне лет?
Отвечу: я полна огня
И юных сил, которых нет...*

Із репертуару Клавдії Шульженко

Народна артистка Радянського Союзу *Клавдія Іванівна Шульженко* — легенда естрадної пісні. До цього часу так і не з'явилося в сучасній естраді жодної співачки, яка б досягла такого ж високого рівня виконання ліричних пісень і музично-драматичної майстерності, такого щирого проникнення у серця слухачів.

Народилася Клавдія Шульженко 24 березня 1906 р. у Харкові в сім'ї Івана Івановича Шульженко — бухгалтера Управління Південної залізниці та домогосподарки Віри Олександрівни. З дитячих років Клавдія мріяла співати й стати актрисою.

На початку березня 1923 р., 17 річною дівчиною вона прийшла на прослуховування до М.М. Синельникова — головного режисера Харківського драматичного театру. На його запитання, що вона вмє робити, Клавдія відповіла: "Співати, декламувати, танцювати!". Режисер попросив її виконати пісню і запросив концертмейстера (тоді в театрі керівником музичної частини працював ще мало відомий на той час композитор Ісаак Дунаєвський). Клавдія виконала свою улюблену пісню "Розпрягайте, хлопці, коней" настільки професійно, що режисер запросив її вже наступного дня прийти на репетиції оперети "Перикола".

Пізніше співачка згадувала: "Дунаєвський блискуче акомпанував, я й досі думаю, що мене взяли на сцену через його гру".

Насправді ж, прослухавши Клавдію, режисер театру виявив у неї рідкісний за тембром ліричний голос і абсолютний слух (кращий, ніж у першої скрипки його оркестру). Напередодні свого від'їзду до Ленінграда І. Дунаєвський порекомендував Клавдії взяти участь у конкурсі артистів естради або, принаймні, перейти до Театру музичної комедії. Але К. Шульженко не встигла виступити в оперетковому репертуарі, бо перейшла до

Червонозаводського театру, де могла майже в кожному спектаклі виконувати пісні (як вставні номери). Року 1925-го в репертуарі К. Шульженко з'явилася пісня "Кирпичики", яка принесла їй справжню народну популярність. Пісню спеціально для Шульженко написав харків'янин Павло Герман. Пізніше на сюжет цієї пісні режисер Л. Оболенський створив повнометражний художній фільм — рідкісний випадок у кінематографі.

Під час гастролей у Харкові на початку 1930 р. Клавдія Шульженко одружилася з керівником джаз-оркестру Володимиром Кораллі (Кемпером) — відомим куплетистом з Одеси. На той час вона вже була прийнята за конкурсом до кращого тоді у Радянському Союзі Ленінградського мюзік-холу, де й розпочала свою славетну кар'єру виконавиці ліричних пісень — вокально драматичних новел. Кожна з її пісень ставала своєрідним маленьким спектаклем, розповіддю про людську долю, щастя і горе, кохання і розлуку, добро і зло. Від 1937 р. К. Шульженко — солістка джаз-оркестру під керівництвом Я. Скоморовського, а від 1940 р. працювала у створеному нею та В. Кораллі Ленінградському джаз-оркестрі.

1939 року Клавдія Шульженко, виконавши пісню-шлягер "Челіта" та ще кілька популярних ліричних пісень у стилі танго, стала лауреатом 1-го Всесоюзного конкурсу артистів естради (головою журі на змаганні вокалістів був тоді І. Дунаєвський).

Але у 1930 — 1940 рр. слова "джаз", "фокстрот" і навіть "танго" були майже заборонені. Замість них потрібно було вживати такі: легка музика, швидкий танець, повільний танець. Натомість офіційна преса фактично оголосила безкомпромісну боротьбу з улюбленими піснями народу. Дісталось і Клавдії Шульженко. Ось одна із тодішніх рецензій: "Окремі виконавці, у т.ч. Шульженко, замість того, щоб сприяти успіху більш достойних пісень, звертаються до творів сумнівної якості або опошляють радянські пісні, щоб сподобатися відсталій частині слухачів" (газета "Правда", 1941). Тоді актриса пережила нелегкі часи.

А потім — війна. Клавдія Шульженко стала особливо популярною. Виступала з концертами на

ленінградських фронтах, навіть за 30-градусного морозу, на трасі "Дорога життя" на Ладозькому озері, а найчастіше — у самому блокадному Ленінграді. Найбільш зворушливою у її виконанні стала пісня на слова лейтенанта М. Максимова "Синий платочек". Клавдія Іванівна згадувала: "Я намагалася втілити в цій пісні те, що знала й побачила на зустрічах із фронтовиками, чим жила, про що думала. Ця проста пісня мені здалася надзвичайно емоційно насиченою, тому що вона несла сильні почуття — від ніжності до коханих, відданості їм до ненависті до ворогів. Пісня стала популярною. Куди б ми не приїжджали, мене завжди просили виконати цю пісню. Саме ця пісня викликає в мене найдорожчі спогади". Співачка виступала на дорогах війни аж до Перемоги, зігріваючи бійців теплотою та щирістю свого надзвичайного пісенного дару.

В 50-ті роки співачка багато гастролювала. Її голос з роками не змарнів — за загальним визнанням він став ще кращим, ще більш дзвінким і рухливим. Кожні два-три роки актриса готувала нові концертні програми, розпочала виступати з великими естрадно-симфонічними оркестрами. Вона завжди вміла з простої, непомітної пісні зробити шедевр — "О любви не говори", "Давай закурим", "Прощальный луч", "Руки", "Встречи", "Молчание", "Голубка", "Три вальса", "Ожидание", "Молчание". В її репертуарі завжди були і українські і російські народні пісні. Для співачки настала друга молодість...

Особисте життя з В. Кораллі — колегою у творчому житті та батьком її єдиного сина Ігоря (нар. 1932 р.) — складалося невдало.

**В. Кораллі,
К. Шульженко,
Л. Утьосов**

Тільки в полудень віку Клавдія Шульженко, нарешті, знайшла своє щастя. Георгій Єпіфанов — заслужений діяч мистецтв Росії, оператор-документаліст — обожнював актрису. Він протягом 15 років (до їхнього знайомства) збирав платівки з піснями К. Шульженко та газетні вирізки з рецензіями на її виступи. Вони прожили разом 10 щасливих, але неспокійних років (через ревності та важкі характери — в обох!), і Клавдія Іванівна остаточно вирішила йти життєвим шляхом самостійно. Клавдія Шульженко мала непростий характер. Добре знаною всім була її принциповість, величезна працездатність і відданість своїй професії, сміливість у висловленні власних думок.

Співачка рішуче не хотіла схилитися перед можновладцями, вважаючи народну любов до неї найвищою винагородою власної творчості. Це мало зворотну дію. Лише 1962 р. К. Шульженко отримала звання народної артистки РРФСР, а 1971 р. — звання народної артистки СРСР.

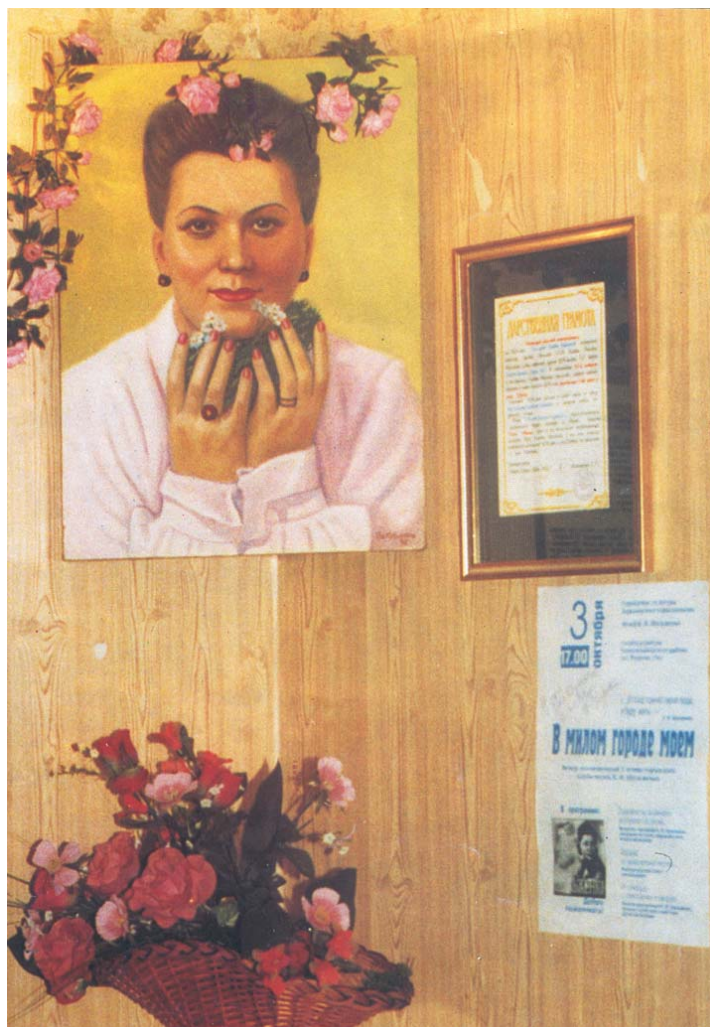
А під час 70-річного ювілею народна артистка Радянського Союзу Клавдія Шульженко (за загальним визнанням — найпопулярніша радянська естрадна співачка усіх часів) проспівала в Колонній залі Будинку спілок у Москві в супроводі естрадно-симфонічного оркестру під керуванням народного артиста СРСР Юрія Силантьєва свій найкращий концерт. Вона співала про щастя і горе, про міцну дружбу і палке кохання, одне слово — про життя. Кожен її виступ на цьому концерті зустрічався публікою з величезним захопленням.

Чи була щасливою її доля? Мабуть, що так, бо Клавдія Шульженко любила життя, людей і пісню, а головне, неповторну співачку любили люди—її слухачі. Клавдія Іванівна Шульженко померла

17 липня 1984 р. Її поховали в Москві, на Новодівочому цвинтарі. На її могилі завжди свіжі квіти і незмінна синя хустинка — "Синий платочек".

1 вересня 1995 р. у Харкові було урочисто відкрито міський музей К.І. Шульженко (директор — Б.С. Агафонов, родич співачки) та 1-й міжнародний фестиваль естрадної пісні імені К. Шульженко. Того ж року ім'я співачки було надано харківській музичній школі № 12. Року 1997-го на будинку по вул. Володимирській, де народилася К.Шульженко, було відкрито меморіальну дошку, а 2001 р відкрито пам'ятник-бюст (скульптур М.Ф. Овсянкін).

Клуб музей постійно видає журнал "Музей К.І. Шульженко", а з нагоди 95-річчя співачки вийшло друком унікальне зібрання пісень з її репертуару. До 100-річчя з дня народження Клавдії Шульженко відбулися численні урочисті в Москві, Харкові, Києві.

Фрагмент експозиції Меморіального музею К. Шульженко в Харкові (директор — Борис Агафонов)